

DEBATT

Naturvetarsvenskan förtvinar

KARIN CARLSON OCH SVEN HALLDIN

Engelska för forskningen, svenskan för forskningsinformationen och båda språken i utbildningen. Ungefär så ville Kerstin Norén, prorektor vid Göteborgs universitet, ordna högskolans språkval i en artikel i Språkvård 2006/1. Karin Carlson och Sven Halldin, båda verksamma i Uppsala universitets naturvetenskapliga språkgrupp, tycker att det inte är så enkelt.

Skilj på forskning, forskningsinformation och utbildning! Javisst, det är fråga om åtminstone delvis olika gener, med olika krav på såväl kommunikationen som kommunikationen. Men vad händer om man renodlar språkanvändningen så att forskningen försiggår på engelska medan huvuddelen av forsk-

ningsinformation och utbildning försiggår på svenska? Hur uppstår domänsförluster och hur säkerställer man att det finns en fungerande svenska att informera och utbilda på? Och är inte språket ett centralt verktyg även inom naturvetenskap och teknik?

Inom teknik och naturvetenskap, men också inom medicin och farmaci, är forskningens språk sedan länge engelska. Vi är redan i dag i den situationen på Uppsala universitets teknisk-naturvetenskapliga fakultet att praktiskt taget all kurslitteratur är på engelska och alla avhandlingar skrivs på engelska, och 2004 gavs 20 procent av grundutbildningen och 80 procent av forskarutbildningen på engelska. Engelskans dominans kommer att öka ytterligare med ökad internationisering av forskning, forskarutbildning och grundutbildning. Ökad internationa-

lisering är också ett av de uttryckliga målen med den pågående Bolognaprocessen avseende grundutbildningen vid universitetet. Detta har som konsekvens att mycket kunskap aldrig formuleras på svenska och därmed får nya begrepp och nya företeelser ingen svensk språkdräkt. Hur hanterar man detta när man vill ge forskningsinformation på svenska? Hur kommer de helt engelskutbildade studenterna att fungera i det svenska samhället? Brusfritt språkbyte vid genrebyte fungerar bara om de två språken har likvärda uttrycksmöjligheter inom det område det handlar om.

Vem gör fackspråket?

Forskarna är de som vet vad nya begrepp och nya företeelser innebär, och därför måste forskarna vara involverade i skapandet av en svensk språkdräkt för dessa. Behöver alla termer en svensk ekvivalent? Hur skall annars korrekt information kunna överföras? Tar man bort facktermerna ur en text försvinner informationen. Inom våra verksamhetsområden växer kunskapsmängden mycket snabbt, och nya termer och begrepp introduceras i stort sett varje månad. Vem visste för några år sedan vad *environmental genomics* eller *metagenomics* var? Bägge är stora kunskapsfält som uppkommit genom att ny analysteknik utarbetats och bägge har ett stort allmänintresse: Hur påverkar miljön runt omkring oss hur våra gener uttrycks och hur påverkar okända organismers egenskaper hur vår miljö ser ut? Visst kan man klara ett engelskt ord i en mening genom om-

skrivningar, men hur gör man efter en tid när hälften av termerna i det område man vill undervisa i eller informera om saknar svenska motsvarigheter? "Multiple high-throughput bioinformatic analysis of metagenomic data"? Det räcker inte att förstå ungefär vad det handlar om, som när man med bara skolfranska i bagaget entusiasmeras av ett lysande föredrag på franska, man måste kunna förstå exakt vad

som avses för att informationen skall överföras brusfritt och kunna användas på ett precist sätt av mottagaren. Genom att begränsa den svenska språkdräkten, och därmed såväl svensk-språkig utbildning som forskningsinformation, till vardagliga ord, försvinner skärpan i analysen och det blir mycket snabbt omöjligt att över huvud taget föra en vetenskaplig diskussion på svenska, undervisa skolelever i ämnet eller korrekt in-

formera om vetenskapliga företeelser. Det blir också omöjligt för elever och studenter att använda sitt modersmål vid inläring, vilket resulterar i sämre studieresultat. I en situation där forskningen, forskarutbildningen och en stor del av grundutbildningen försiggår på engelska försvinner den svenska terminologin snabbt, och det krävs fortlöpande åtgärder för att undvika stora domämförluster i svenska språket.

Ideal parallellspråkighet

Inom humaniora är situationen antagligen delvis den motsatta. Här är det snarare den engelska språkdräkten som behöver stöd, och en fullgod terminologi på

Inom humaniora är det snarast fullgod terminologi på engelska som behöver utvecklas.

engelska avseende svenska företeelser som behöver utvecklas. Denna problematik har uppmärksammats t.ex. i samband med regeringens proposition *Ny värld – ny högskola*. Det motsatta problemet, som är vår vardag, har man knappast uppmärksammat alls.

Vi är alltså eniga med Kerstin Norén i att det är fullt normalt och rimligt att kommunikation inom olika genrer naturligt försiggår på olika språk. Vi är däremot oeniga i att detta språkbyte är något som kommer av sig självt, lätt och naturligt och utan att några ansträngningar behövs. Tvärtom behövs avsevärt engagemang för att säkerställa att svenska språket skall kunna användas framgent inom utbildning och information. Den ekonomiska situationen gör att det i de flesta fall i realiteten handlar om val mellan svenska och engelska och att den ideala parallellspråkigheten är något som endast uppnås med stor medvetenhet och genom ekonomiska omprioriteringar. Våra olika uppfattningar härvidlag kommer möjligen ur våra olika bakgrunder inom teknik och naturvetenskap respektive humaniora; vi inbillar oss att terminologiförnyelsen inom humaniora inte är så engelskdominerad som inom teknik och naturvetenskap (och delvis också medicin och farmaci). Det är dock viktigt att man vid utarbetandet av långsiktiga språkstrategier för universitet

med verksamhet inom bägge områdena tar hänsyn till att verkligheten ser olika ut inom olika områden.

Inom språkgruppen vid Uppsala universitets teknisk-naturvetenskapliga fakultet arbetar vi, i likhet med Kerstin Norén, med språkstrategiska frågor. Arbetet med den språkplan som nyligen fastställdes av fakulteten (se www.teknat.uu.se/sprakgrupp) tog mycket längre tid än vi anat, både för att det saknades förebilder och för att det nästan helt saknas grundläggande kunskap och forskning inom området. Vilket är universitetens ansvar för att språkbyte i mänsklig kommunikation införs storskaligt utan konsekvensanalys och vetenskaplig grund? Vi hoppas på ett aktivt stöd från Kerstin Norén när det gäller att prioritera sådan kunskapsinhämtning. Utan den lär vi inte ens i efterhand förstå hur det gick till när svenska universitet förlorade sitt modersmål. ■

Karin Carlson är biträdande professor i mikrobiologi vid Uppsala universitet och även ledamot i teknisk-naturvetenskapliga fakultetens språkgrupp och biotermgruppen. Hon medverkade senast i Språkvård 2002:2 med artikeln "Tvåspråkiga naturvetare".

Sven Halldin, också ledamot av språkgruppen, är professor i hydrologi vid Uppsala universitet.